

EIROPAS KOMISIJAS ATBILDES

UZ EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTAS
ĪPAŠO ZIŅOJUMU

LEADER un sabiedrības virzīta vietējā attīstība veicina vietējā līmeņa iesaisti, bet vēl nav pietiekamu pierādījumu par papildu ieguvumiem

Satura rādītājs

KOPSAVILKUMS (I– XI punkts)	2
IEVADS (1.–18. punkts)	3
REVĪZIJAS TVĒRUMS UN PIEEJA (19.–23. punkts)	4
APSVĒRUMI (24.–75. punkts)	4
SECINĀJUMI UN IETEIKUMI (76.–84. punkts)	7
1. ieteikums. Vispusīgi izvērtēt <i>LEADER</i> izmaksas un ieguvumus	7
2. ieteikums. Novērtēt sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieeju	8

Šajā dokumentā ir izklāstītas Eiropas Komisijas atbildes uz apsvērumiem Eiropas Revīzijas palātas īpašajā ziņojumā saskaņā ar [Finanšu regulas](#) 259. pantu, un tās tiks publicētas kopā ar īpašo ziņojumu.

KOPSAVILKUMS (I– XI punkts)

Komisijas kopīgā atbilde uz iedaļu “Kopsavilkums”

Ir pierādījies, ka *LEADER*¹ metode ir bijusi nozīmīga vairāk nekā 30 gadus kopš tās ieviešanas un joprojām ir noderīga arī šodien. *LEADER* pievienoto vērtību rada metodes pilnīgā īstenošana², un tā izpaužas kā pierādāmi ieguvumi vietējās pārvaldības, palielināta sociālā kapitāla un uzlabotu *LEADER* projektu rezultātu ziņā salīdzinājumā ar rezultātiem, kas tiek gūti ārpus *LEADER*.

Patlaban Eiropas Savienībā un ārpus tās darbojas tīkls ar 2800 *LEADER* vietējām rīcības grupām³. Šajā tīklā patlaban ir iesaistīti desmitiem tūkstošu vietējo rīcības grupu dalībnieku — vietējās iestādes, sociālās un ekonomiskās apvienības, lauku uzņēmumi un iedzīvotāji —, un tas sasniedz lielāko daļu Eiropas lauku teritoriju un rada pozitīvu ES tēlu.

ES ievērojamais ieguldījums cilvēkkapitālā un sociālajā kapitālā, radot vietējās rīcības grupas un to tīklu un nodrošinot to darbību, atspoguļo Komisijas ilgstošās saistības vēl vairāk palielināt vietējās iespējas un demokrātisko līdzdalību ES.

Tāpēc finansējums, kas piešķirts vietējo rīcības grupu darbībai, ir daudz plašāks nekā tikai “administratīvas izmaksas”, jo tas arī ļauj veikt nenovērtējamus ieguldījumus lauku teritoriju cilvēkos, iedzīvināšanā un kolektīvās mācīšanās procesā. Šie nemateriālie ieguvumi ietver arī vērtīgu sabiedrisko attiecību darbu, ko veic *LEADER*, veicinot savu lauku attīstības finansējumu lauku teritoriju kopienās un sasniedzot tos daudzos lauku iedzīvotājus, kuru dzīves kvalitāti šī iniciatīva ir uzlabojusi.

Pateicoties iesaistošajai pieejai, stratēģijas pārvaldības process arī palielina sociālo kapitālu un cilvēkkapitālu vietējā līmenī. Tas prasa informācijas apmaiņu, veido uzticēšanos, stiprina attiecības, sniedz iespējas vietējām ieinteresētajām personām un ar apmācības, sarunu un tīklošanas starpniecību vairo cilvēku spējas.

Kopš paša sākuma *LEADER* kopienas ir tikušas mudinātas pielāgoties un mācīties. Komisija ir ieguldījusi valstu un reģionālajos *LEADER* tīklos, kā arī tīklošanā Eiropas līmenī. Tas veicina noturības veidošanu un reaģēšanu uz Komisijas pamatprioritātēm⁴, tādām kā atveseļošana pēc Covid, sociālā iekļautība un digitālā pārveide.

Lai gan notikumi pēdējos gados norisinās strauji, vienlaikus notiekot padziļinātam akadēmiskajam darbam, Komisija darīs vairāk, lai pierādītu *LEADER* ieguldījumu sociālajā kapitālā un vietējā

¹ Akronīms *LEADER* radies no franču valodas frāzes “Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale”, kas nozīmē “lauku ekonomikas un attīstības pasākumu savstarpējā saistība”. *LEADER* metode paredz vietējās rīcības grupas (VRG), kurās darbojas publiskā un privātā sektora sociālie un ekonomikas dalībnieki, lai izstrādātu un īstenotu savas stratēģijas vietējā teritoriālajā līmenī, veicinātu inovāciju vietējā līmenī, iesaistītos sadarbībā starp teritorijām un tīklošanā.

² “*LEADER* pievienoto vērtību rada metodes pilnīgā piemērošana” (Pamatnostādnes: *LEADER/CLLD* izvērtējums, ES Lauku attīstības izvērtēšanas tīkls (2017. gads), 21. lpp.). Tās īstenošanā svarīga nozīme ir arī iedzīvināšanai un atbalstam spēju veidošanā. To apstiprina nesen veikts izvērtējuma atbalsta pētījums par *LEADER* ietekmi uz līdzsvarotu teritoriālo attīstību (2022. gads). (https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cmef/rural-areas/evaluation-support-study-impact-leader-balanced-territorial-development_en)

³ *LEADER* pieeja tiek īstenota arī dažās trešās valstīs, piemēram, Turcijā, Serbijā, Ziemeļmaķedonijā, Moldovā.

⁴ Paziņojums “Eiropas zaļais kurss” (COM (2019) 640 final); paziņojums “Stratēģija “No lauka līdz galdam”” (COM(2020) 381 final); paziņojums “ES Biodaudzveidības stratēģija 2030. gadam” (COM(2020) 380 final). https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decadigital-targets-2030_en 9 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-andinvestment/european-pillar-social-rights_en

pārvaldībā, tostarp tīkla efekta veicināšanā. Komisija veicinās izpratni un metodikas šo nemateriālo aktīvu atspoguļošanai un aicinās dalībvalstis to darīt.

ES iegulda vietējās attīstības stratēģiju kvalitātē, atbalstot to sagatavošanu, apmācību un citas darbības, ko veic potenciālās vietējās rīcības grupas. Dalībvalstis organizē stratēģiju kvalitātes novērtējumu saskaņā ar skaidri noteiktiem kritērijiem. Tādējādi daudzas teritorijas var piedalīties un augt, tostarp teritorijas, kas sāk no zemākas sociālā kapitāla bāzes.

LEADER aptver ne tikai ekonomisko, bet arī sociālo un vidisko ilgtspēju, tāpēc šī iniciatīva ir būtiska jebkuriem lauku apvidiem ES.

LEADER atbalstīto projektu pamatā ir vietējās attīstības stratēģijas, kuras kopīgi apspriež vietējās ieinteresētās personas. *LEADER* projektu labāka kvalitāte vai rezultāti var izpausties dažādos veidos, kas tieši izriet no *LEADER* metodes, piemēram, kā inovācija vietējā līmenī, tuvums un aktīva iedzīvināšana, lai iesaistītu dalībniekus, kas citādi nepiedalītos, lielāka ilgtspēja, unikālu teritoriālu vērtību nostiprināšana, ieskaitot radošās un tradicionālās nozares, atbalsts vietējai identitātei, pakalpojumu sniegšana sabiedrībai, saiknes starp projektiem un dalībniekiem, un citi aspekti. Daži projekti aptver vietējās pamatvajadzības (jo īpaši pašvaldībās ar vāju nodokļu bāzi), kas bieži vien ir priekšnosacījums citiem attīstības pasākumiem un kas tiktu aizkavētas vai vienkārši netiktu izpildītas, ja nebūtu *LEADER*. Komisija mudinās dalībvalstis pievērsties iespējām īstenot *LEADER* intervences pasākumus arī jomās, kurās *LEADER* pieejas izmantošana radītu lielāku pievienoto vērtību, vienlaikus paredzot pietiekamu elastīgumu augšupēju lēmumu pieņemšanai, lai pielāgotos vietējām vajadzībām un izvēlēm.

Turklāt *LEADER* rezultātu salīdzināšana ar citiem finansējuma modeļiem būtu sarežģīts uzdevums, kura ietvaros būtu pienācīgi jāatzīst *LEADER* nemateriālais ieguldījums, no vienas puses, un pārējo finansējuma shēmu riski un izmaksas, no otras puses.

Tāpat Komisija arī mudina dalībvalstis pārskatīt izpildes mehānismu un jo īpaši izvairīties no vietējo rīcības grupu un saistīto iestāžu funkciju dublēšanās, samazināt administratīvo slogu, izmantojot vienkāršotu izmaksu iespējas, un atbrīvojot resursus plašākai iedzīvināšanai un spēju veidošanai.

Komisija turpinās sadarboties ar dalībvalstīm, lai veicinātu to, ka visas vietējās rīcības grupas labāk piemēro *LEADER* metodi un parāda tās pievienoto vērtību. ERP apsvērumi ir lietderīgs solis šajā virzienā.

Komisija daļēji piekrīt pirmajam ieteikumam attiecībā uz *LEADER* izmaksu un ieguvumu analīzi un pilnībā piekrīt otrajam ieteikumam par *CLLD* pieejas novērtējumu.

IEVADS (1.–18. punkts)

Komisijas kopējā atbilde uz 1.–16. punktu

Vietējās rīcības grupas sniedz tiešu vērtību vietējām kopienām. To uzdevumu starpā ir sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģijas iedzīvināšana, lai veicinātu apmaiņu starp ieinteresētajām personām nolūkā sniegt informāciju un popularizēt stratēģiju un lai atbalstītu potenciālos finansējuma saņēmējus nolūkā attīstīt darbības un sagatavot pieteikumus. To darbs neaprobežojas tikai ar to, ko varētu uzskatīt par “administratīvām izmaksām”, kuru robežvērtība 25 %, kas paredzēta Regulas (ES) 1303/2013 35. panta 1. punkta e) apakšpunktā, ietver arī šīs darbības.

Dalībvalstis var sniegt papildu norādījumus par partnerību iekļautību, un Komisija mudinās tās nodrošināt, ka vietējo rīcības grupu partnerības ir iekļaujošas un ka jo īpaši jaunieši, sievietes un nelabvēlīgākā situācijā esošas grupas piedalās lēmumu pieņemšanas struktūrās.

LEADER aptver ne tikai ekonomisko, bet arī sociālo un vidisko ilgtspēju, tāpēc šī iniciatīva ir būtiska jebkuriem lauku apvidiem ES. Vajadzības pēc sociālās iekļaušanas un pielāgošanās vidiskajām un klimata pārmaiņām ir ne tikai apvidos ar sliktākiem ekonomiskajiem rādītājiem.

Par to, ka dalībvalstis augstu vērtē LEADER pieeju, liecina ievērojama resursu piešķirums, kas būtiski pārsniedz tiesību aktos noteikto ELFLA minimumu, un brīvprātīgā līdzekļu apgūšana atbilstīgi citiem ESI fondiem. LEADER daļa ES-27 dalībvalstu lauku attīstības programmām 2014.–2022. gadā ir 6,4 %.

Turklāt, pateicoties iesaistošajai pieejai, stratēģijas pārvaldības process arī palielina sociālo kapitālu un cilvēkkapitālu vietējā līmenī. Tas prasa informācijas apmaiņu, veido uzticēšanos, stiprina attiecības, sniedz iespējas vietējām ieinteresētajām personām un ar apmācības, sarunu un tīklošanas starpniecību vairo cilvēku spējas.

REVĪZIJAS TVĒRUMS UN PIEEJA (19.–23. punkts)

Komisija nesniedz atbildes.

APSVĒRUMI (24.–75. punkts)

Komisijas kopējā atbilde uz 24.–30. punktu

Komisija uzskata, ka vietējās rīcības grupas dara daudz vairāk, nekā tikai veicina vietējo iesaisti, un to darbības finansējums atspoguļo ES ieguldījumus cilvēkkapitālā un sociālajā kapitālā lauku apvidos, lai gan apstiprināšanas procesi notiek lēnām.

25 % robežvērtība⁵ vietējo rīcības grupu pamatdarbības izmaksām skaidri ietver teritorijas iedzīvināšanu, apmaiņas veicināšanu starp ieinteresētajām personām, informācijas sniegšanu, popularizēšanu un atbalstu potenciālajiem pieteikumu iesniedzējiem, lai attīstītu darbības, kā arī vietējās attīstības stratēģiju pārvaldību, uzraudzību un izvērtēšanu.

Komisijas kopējā atbilde uz 31.–37. punktu

ES sniedz ievērojamu atbalstu vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanā, lai nodrošinātu to kvalitāti. Šāds atbalsts aptver apmācību, ekspertu atbalstu, apspriedes ar ieinteresētajām personām. Turklāt dalībvalstis vada šo procesu, sniedzot metodiskus norādījumus un izmantojot citus līdzekļus.

Komisija uzskata, ka visām vietējās attīstības stratēģijām, kas atlasītas īstenošanai, būtu jāatbilst kvalitātes standartiem. Pienākums dalībvalstīm noteikt kvalitātes atlases kritērijus vietējās attīstības stratēģijām ir noteikts tiesību aktos.

Tomēr kvalitātes atlases kritēriju noteikšana vietējās attīstības stratēģijām vēl nenozīmē, ka vienmēr būs stratēģijas, kas jānoraida. Tas ir atkarīgs no katras dalībvalsts konteksta. Ir vajadzīga "iekļautība", lai dažādas lauku teritorijas varētu augt no sociālā kapitāla viedokļa, un tīkli.

⁵ Regulas (ES) 1303/2013 35. pantā ir skaidri norādīts, ka robežvērtība līdz 25 % ietver vietējās attīstības stratēģijas pārvaldību, kā arī iedzīvināšanu, apmaiņu starp ieinteresētajām personām, informācijas sniegšanu un atbalstu potenciālajiem pieteikumu iesniedzējiem to darbību sagatavošanā.

Lai gan tika novērtētas visas vietējās attīstības stratēģijas, dažas dalībvalstis, piemēram, Rumānija, neizveidoja sistēmu minimālā kvalitātes līmeņa nodrošināšanai. Slovākija un Grieķija izmantoja pārredzamu kritēriju sistēmu ar minimālo nepieciešamo punktu skaitu, tādējādi nodrošinot vienotu kvalitātes standartu. Čehijas Republika noteica dažus pārredzamus kritērijus par obligātiem visām stratēģijām, un VRG bija iespēja uzlabot to iesniegtās stratēģijas pirms to atlases.

Komisijas kopējā atbilde uz 45.–53. punktu

Komisija ir mudinājusi un turpinās mudināt dalībvalstis pievērsties iespējām īstenot *LEADER* intervences pasākumus jomās, kurās iniciatīvai ir pievienotā vērtība KLP stratēģiskajos plānos 2023.–2027. gadam, vienlaikus nodrošinot nepieciešamo elastīgumu augšupēju lēmumu pieņemšanai, lai pielāgotos vietējām vajadzībām.

Šajā nolūkā Komisija pastiprinās uzraudzību un uzlabos metodiku, lai pierādītu *LEADER* ieguldījumu sociālajā kapitālā un vietējā pārvaldībā. Dalībvalstīm tiek ierosināts atbilstošu uzraudzības rādītāju kopums, kurā ir panākts līdzsvars starp datu vākšanas nozīmīgumu un vieglumu.

Komisija apzinās vietējo rīcības grupu administratīvo slogu un sniedz dalībvalstīm norādījumus rūpīgi pielāgot to izpildes sistēmas, lai koncentrētos uz vietējo rīcības grupu pamatfunkcijām⁶, precizētu atbildības jomas un izvairītos no uzdevumu dublēšanās. Tiek arī plaši veicināts izmantot vienkāršoto izmaksu iespējas. Tam būtu jārada vietējām rīcības grupām iespēja atbrīvot resursus plašākai iedzīvināšanai un spēju veidošanai.

Daļa šā darba tiek veikta ar Eiropas Lauku attīstības tīkla (*ENRD*) starpniecību.

Komisija ar Novērtēšanas palīdzības dienesta starpniecību ir izstrādājusi pamatnostādnes, organizējusi darbseminārus ES līmenī un dalībvalstīs un informācijas izplatīšanas pasākumus, lai uzlabotu *LEADER* uzraudzību un izvērtēšanu un datu vākšanu. Tādējādi Komisija un Novērtēšanas palīdzības dienests ir plaši pievērsušies *LEADER* izvērtēšanai, mudinot dalībvalstis uzlabot *LEADER* izvērtēšanu.

Saskaņā ar jaunākajiem datiem no gada īstenošanas ziņojumiem vairākas dalībvalstis ir veikušas *LEADER* izvērtējumus. Ir 85 pabeigti izvērtējumi, kas konkrēti vērsti uz *LEADER/CLLD*.

Attiecībā uz gaidāmo izvērtējumu par *LEADER* ietekmi uz līdzsvarotu teritoriālo attīstību Komisija uzsver, ka izvērtējumā tiks ievēroti labāka regulējuma principi, un tas aptvers piecus izvērtēšanas kritērijus⁷. Tāpēc novērtētais izvērtējuma kritērijs ir ES pievienotā vērtība, nevis *LEADER* pievienotā vērtība. ES pievienotā vērtība attiecas uz jautājumu par to, kāpēc un vai konkrēta politika (*LEADER*) sniedz labākus rezultātus, ja to piemēro ES līmenī, atšķirībā no citiem pārvaldības līmeņiem (valsts, reģionāliem), nevis uz jautājumu par to, vai *LEADER* metode sniedz rezultātus salīdzinājumā ar rezultātiem ārpus *LEADER* (piemēram, atbalsta salīdzinājums, izmantojot klasisku, lejupēju lauku attīstības pasākumu).

Turklāt Komisija norāda, ka *LEADER* pievienotā vērtība ir nevis obligāta, bet ieteicama pieeja *LEADER* novērtēšanai izvērtēšanas procesa ietvaros.

Komisijas kopējā atbilde uz 54.–56. punktu

Komisija uzskata, ka daudziem ERP novērtētajiem projektiem bija potenciāls radīt papildu ieguvumus vietējai sabiedrībai, kas tieši saistīti ar *LEADER* metodi. Tie var būt, piemēram, inovācija vietējā līmenī, dalībnieku sadarbība, unikālu teritoriālo vērtību nostiprināšana, sabiedrības identitātes nostiprināšana, atbalsts radošiem vai tradicionāliem uzņēmumiem vai tādu

⁶ VRG ekskluzīvās pamatfunkcijas ir uzskaitītas Regulas (ES) 1060/2021 33. panta 1. punktā.

⁷ Minētie pieci izvērtēšanas kritēriji ir šādi: efektivitāte, lietderība, nozīmīgums, saskaņotība un ES pievienotā vērtība.

pakalpojumu sniegšana, kas ir vajadzīgi attiecīgajā apvidū. Vietējās iesaistes tvēruma un bagātības daudzveidība ir redzama arī daudzos (pārsvārā mazākos) projektos, kurus ERP analizējusi III pielikumā.

Komisijas kopējā atbilde uz 57. un 58. punktu

Vērtējot projektus katru individuāli, var rasties nepilnīgs priekšstats par vispārējo situāciju. Dažas stratēģijas ietver projektus, kas atbilst vairāk “pamata” vajadzībām, taču tās ir svarīgas kopējai stratēģijai un netiktu īstenotas vai tiktu īstenotas daudz vēlāk, ja nebūtu LEADER finansējuma.

Komisijas kopējā atbilde uz 61.–63. punktu

Lai gan vietējās pārvaldības un sociālā kapitāla aspekta novērtēšana var būt sarežģīta (resursietilpīgs un lielā mērā kvalitatīvs process), dažas metodikas var pielāgot un izmantot. Komisija darīs vairāk šajā jomā ES tīklošanas un izvērtējumu kontekstā.

Pat ja sociālā kapitāla palielināšanas novērtējums varētu būt sarežģīts, pastāv vienprātība par to, ka sociālais kapitāls ir svarīgs izaugsmes faktors, kas veicina zemākas darījumu izmaksas, labāku līgumu nostiprināšanu, riska uzņemšanos, inovāciju, kopīgu mācīšanos un sociālo pielāgošanos, un tas izskaidro, kāpēc daudzas dalībvalstis izmanto LEADER, lai risinātu vairākas sociālas problēmas, tādas kā sociālā iekļaušana un — pēdējā laikā — atveseļošana pēc Covid.

Komisija arī atbalsta “Apvārsnis 2020” projektus, lai izstrādātu metodikas sociālo aspektu labākai novērtēšanai. Tādi projekti kā SIMRA, IMAJINE vai MATILDE ir paredzēti ar mērķi izstrādāt risinājumus, ko var izmantot sociālo aspektu un lauku attīstības uzraudzībai un izvērtēšanai lauku apvidos un var pielietot, novērtējot LEADER pievienoto vērtību. Šie resursi ir iekļauti arī Novērtēšanas palīdzības dienesta zināšanu bankā, lai palīdzētu dalībvalstīm un ekspertiem atrast piemērotus rīkus LEADER novērtēšanai.

Lai sniegtu dalībvalstīm un izvērtētājiem informāciju par šādu projektu potenciālu izvērtējuma veikšanai, Komisija ar Novērtēšanas palīdzības dienesta starpniecību ir izstrādājusi “zināšanu banku”, kurā minētie projekti ir analizēti, lai izskaidrotu, kā to rezultāti var būt noderīgi, izvērtējot KLP, ieskaitot sociāli ekonomiskos aspektus un vietējo attīstību.

Pamatojoties uz gūtajām atziņām no gada īstenošanas ziņojumu (GĪZ) kopsavilkuma, Komisija ar Novērtēšanas palīdzības dienesta palīdzību ir arī strādājusi pie tā, lai uzlabotu LEADER ieguldījuma novērtēšanu skaitliskā ziņā, ņemot vērā pašreizējo lauku attīstības programmu *ex post* izvērtējumu.

Komisijas kopējā atbilde uz 64.–75. punktu

Saskaņā ar Regulas (ES) 1303/2013 (2014.–2020. gada Kopīgo noteikumu regula (KNR)) 10. pantu vienotais stratēģiskais satvars paredz stratēģiskos pamatprincipus. Tomēr tas var neuzlikt papildu pienākumus dalībvalstīm, taču tam būtu jāveicina plānošana.

Attiecībā uz koordināciju starp atbildīgajām dalībvalstu iestādēm strukturētā sadarbība no vairākiem avotiem finansētā CLLD stratēģijā var sniegt pozitīvu izšķirīgu rezultātu (attiecībā uz piekļuvi finansējumam, zinātību par citu nozari, resursiem) salīdzinājumā ar situāciju bez kopīgas stratēģijas, piemēram, piekļuve atbalsta programmām, ja tās ir dažādos pārvaldības līmeņos, var būt sarežģīta.

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI (76.–84. punkts)

Komisijas atbildes

78. 25 % robežvērtība aptver stratēģiju pārvaldību, iedzīvināšanu, apmaiņu starp ieinteresētajām personām un palīdzību potenciālajiem pieteikumu iesniedzējiem to darbību attīstīšanā. Turklāt stratēģijas pārvaldības līdzdalīgais raksturs apvienojumā ar uzsvāra likšanu uz mācīšanos un tīklošanu sniedz iespējas vietējiem iedzīvotājiem, un to var uzskatīt par ieguldījumu vietējā sabiedrībā.

79. Vietējās attīstības stratēģiju kvalitāte tiek nodrošināta, izmantojot vairākus mehānismus, piemēram, sniedzot atbalstu to sagatavošanā un izmantojot atlases kritērijus (kvalitātes izvērtēšanu). ES finansiāli atbalsta vietējās attīstības stratēģiju sagatavošanu, lai veicinātu to kvalitāti. Katra stratēģija tiek novērtēta pirms tās atlases. Ir iespējams arī iesaistīt teritorijas, kuru sākuma līmenis (sociālā kapitāla ziņā) ir zemāks, lai tās neatpaliktu.

80. Komisija atzīst, ka varētu būt kompromiss starp projektu kvalitāti un administratīvo vieglumu. Projektu kvalitāte izpaužas ar dažādām iezīmēm gan no projekta veicinātāja puses, kam ir pienākums pierādīt, gan no administratīvās sistēmas puses, kuras uzdevums ir pārbaudīt, uzraudzīt un izvērtēt.

81. Komisija turpinās mudināt dalībvalstis nodrošināt, ka vietējās rīcības grupas ir iekļaujošas un ka jo īpaši jaunieši, sievietes un nelabvēlīgākā situācijā esošas grupas piedalās lēmumu pieņemšanas struktūrās. Tas arī tiks uzraudzīts.

82. Komisija sadarbosies ar dalībvalstīm, lai labāk novērtētu un pierādītu *LEADER* pieejas pievienoto vērtību sociālajam kapitālam un vietējai pārvaldībai.

Tas tiks darīts, izmantojot uzraudzību, izvērtēšanas metodikas un tīklošanu ES līmenī.

83. Daudzu projektu pamatā bija iedzīvināšana, sadarbība starp vietējiem partneriem vai inovācija vietējā līmenī, vai vietējo resursu izmantošana, ko varētu uzskatīt par *LEADER* pieejas pievienoto vērtību.

84. Strukturētā sadarbība no vairākiem avotiem finansētā *CLLD* stratēģijā var sniegt pozitīvu izšķirīgu rezultātu (attiecībā uz piekļuvi finansējumam, zinātību par citu nozari, resursiem) salīdzinājumā ar situāciju bez kopīgas stratēģijas, piemēram, piekļuve atbalsta programmām, ja tās ir dažādos pārvaldības līmeņos, var būt sarežģīta.

1. ieteikums. Vispusīgi izvērtēt *LEADER* izmaksas un ieguvumus

Komisija daļēji piekrīt šim ieteikumam.

1.A Komisija piekrīt 1.a ieteikumam.

1.B Komisija piekrīt 1.b ieteikumam.

1.C Komisija daļēji piekrīt 1.c ieteikumam.

Attiecībā uz LEADER atbilstīgi KLP, vēlēdamās attīstīt savu spēju novērtēt lēmumu pieņemšanas struktūru iekļautību, Komisija sagatavo īstenošanas aktu, kurā dalībvalstīm tiks prasīts ziņot par dalībnieku vecumu un dzimumu.

Tomēr Komisija nepiekrīt atsaucei uz citām mērķgrupām, jo šī analīze var radīt kritisku problēmu saistībā ar personas datu apstrādi un datu vākšanu.

Turklāt Komisija nepiekrīt noteiktajam termiņam, kas ir 2023. gads. Ja minētais tiesību akts tiks pieņemts, dati būs pieejami 2026. gadā.

1.D Komisija piekrīt 1.d ieteikumam.

1.E Komisija daļēji piekrīt 1.e ieteikumam.

Tā īstenošos šo ieteikumu, ciktāl iespējams, ņemot vērā datu vākšanas ierobežojumus un atšķirības starp dalībvalstīm attiecībā uz to, ko definē kā "tiesību aktos noteiktu uzdevumu".

2. ieteikums. Novērtēt sabiedrības virzītas vietējās attīstības pieeju

Komisija piekrīt šim ieteikumam.